

DOBRE PRAKTYKI  BEST PRACTICES

POLSKIE BIBLIOTEKI CYFROWE 2009

**Konferencja zorganizowana dnia 9 grudnia 2009 roku przez:
Bibliotekę Kórnicką PAN,
Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych,
Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe**

KOMITET PROGRAMOWY

Jan Węglarz (przewodniczący)	Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe
Tomasz Jasiński	Biblioteka Kórnicka PAN
Mirosław Górny	Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych
Ewa Dobrzyńska-Lankosz	Akademia Górniczo-Hutnicza, Biblioteka Główna
Cezary Mazurek	Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe
Jan Andrzej Nikisch	Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych
Jolanta Stępiak	Politechnika Warszawska, Biblioteka Główna
Maciej Stroński	Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe

KOMITET ORGANIZACYJNY

Cezary Mazurek	Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe
Jan Andrzej Nikisch	Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych
Krzysztof Ober	Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych
Jolanta Mazurek	Biblioteka Kórnicka PAN
Marcin Werla	Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe

Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe

POLSKIE BIBLIOTEKI CYFROWE 2009

**Materiały z konferencji zorganizowanej
dnia 9 grudnia 2009 roku przez:
Bibliotekę Kórnicką PAN,
Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych,
Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe**

REDAKCJA:

**CEZARY MAZUREK
MACIEJ STROIŃSKI
JAN WĘGLARZ**

Ośrodek Wydawnictw Naukowych • Poznań 2010

POLSKIE BIBLIOTEKI CYFROWE 2009

Materiały z konferencji zorganizowanej dnia 9 grudnia 2009 roku przez:
Bibliotekę Kórnicką PAN, Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych,
Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe

Redakcja

Cezary Mazurek, Maciej Stroński, Jan Węglarz

Współpraca

Sławomir Niwiński

Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe

61-704 Poznań, ul. Noskowskiego 10
tel.: (48-61) 858 2001, faks: (48-61) 852 5954
e-mail: mazurek@man.poznan.pl

© Copyright

Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe, Poznań 2010

All rights reserved

ISBN 978-83-7712-020-0

Ośrodek Wydawnictw Naukowych

Instytut Chemii Bioorganicznej PAN
61-713 Poznań, ul. Wieniawskiego 17/19
e-mail: wojtow@man.poznan.pl

Redakcja techniczna

Andrzej Wójtowicz

Projekt okładki

Maciej Rutkowski

Druk i oprawa

Moś i Łuczak, Poznań

Spis treści

Wstęp	7
Możliwości i wyzwania dla polskiej infrastruktury bibliotek cyfrowych C. MAZUREK, M. STROIŃSKI, M. WERLA, J. WĘGLARZ	11
dMuseion: od bazy danych do muzeum cyfrowego P.P. CZYŻ, M. ROMEYKO-HURKO	21
Użytkownicy biblioteki cyfrowej w świetle analizy statystyk wyszukiwawczych MBC W. KOWALEWSKI	31
Czytelnik, użytkownik, klient, odbiorca w bibliotece cyfrowej... czyli KTO? J. MAZUREK	35
Rola użytkowników w tworzeniu zasobów bibliotek cyfrowych A. DUDCZAK, T. PARKOŁA	45
Przylączenie zasobów polskich bibliotek cyfrowych do Europeany A. LEWANDOWSKA, M. WERLA	53
Wybrane problemy związane z tworzeniem tezauryśa dziedzictwa kulturowego, wspomagającego tworzenie i wykorzystanie baz danych A. SEIDEL-GRZESIŃSKA, K. STANICKA-BRZEZICKA	63
The Dublin Core Metadata Element Set, Ver. 1.1 a potrzeby i oczekiwania bibliotekarzy cyfrowych – analiza przypadków J. POTĘGA, A. WRÓBEL	71
Wyzwania koncepcyjne i techniczne związane z publikacją książeek z domeny publicznej A. SEKUŁA	79
Działania logistyczne koordynatora Konsorcjum DBC R. ROHLEDER	83
Długoterminowa archiwizacja zasobów cyfrowych w świadości pracowników polskich bibliotek A. JANUSZKO-SZAKIEL	91

Wstęp

Szanowni Państwo!

Kolejny egzemplarz cyklu wydawniczego Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego: **ICT Best Practices – Dobre Praktyki** zawiera zestaw artykułów prezentowanych w ramach konferencji „Polskie Biblioteki Cyfrowe 2009”. Druga edycja tej konferencji, która odbyła się w Poznaniu dnia 9 grudnia 2009 roku, wiązała się z wydarzeniem wieńczącym kolejny etap rozwoju infrastruktury polskich bibliotek cyfrowych. Za pośrednictwem Federacji Bibliotek Cyfrowych (fbc.pionier.net.pl) możliwe było uruchomienie automatycznego procesu indeksowania zasobów polskich bibliotek sieci PIONIER w Europejskiej Bibliotece Cyfrowej Europeana. Polski zasób Europeany, liczący wcześniej 18 000 pozycji, powiększył się o ponad 250 000 obiektów cyfrowych.

Zasoby polskich bibliotek cyfrowych obejmują obecnie ponad 300 000 obiektów cyfrowych udostępnionych przez kilkaset instytucji kultury i nauki z całej Polski. Wśród nich znajdują się zarówno cenne skarby naszego dziedzictwa narodowego, jak i ciekawe regionalia czy współczesne publikacje naukowe i edukacyjne. Zdecydowana większość publikacji dostępna jest dla wszystkich internautów bez żadnych ograniczeń. Niemal wszystkie te instytucje wyraziły zgodę na udostępnienie Europeanie informacji o swoich zasobach.

Europeana, jedna z flagowych inicjatyw Komisji Europejskiej, to portal internetowy stanowiący punkt dostępu do cyfrowej wersji kulturowego i naukowego dziedzictwa Europy. Portal ten dostępny jest od listopada 2008 roku. Z chwilą oficjalnego uruchomienia pozwalał on na dotarcie do około 2 milionów obiektów cyfrowych rozproszonych po całej Europie. Obecnie, po przyłączeniu polskich bibliotek cyfrowych, liczba obiektów w Europeanie przekroczyła 5 milionów, z czego około 5,5% pochodzi z Polski. Portal ten pełni niezwykle ważną rolę w udostępnianiu i promocji dziedzictwa kulturowego krajów europejskich i dlatego istotne jest, aby Polska była w nim odpowiednio szeroko reprezentowana.

Agregatorem polskich zasobów cyfrowych dla Europeany jest Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe, operator sieci PIONIER oraz Federacji Bibliotek Cyfrowych (FBC). FBC to, poza wyszukiwarką, rozbudowana baza informacji o polskich bibliotekach cyfrowych, a także kluczowy element rozproszonego systemu wspierającego koordynację digitalizacji w polskich bibliotekach. Warto podkreślić, że miesięcznie w bibliotekach cyfrowych przyłączonych do FBC udostępnianych jest około 10 000 nowych obiektów. Dzięki nawiązaniu trwałego połączenia FBC z Europeaną, obiekty te będą lepiej widoczne i promowane na całym świecie.

W ciągu 2009 roku, powstająca od siedmiu lat, sieć polskich bibliotek cyfrowych powiększyła się o kolejne pięć regionalnych i pięć instytucjonalnych bibliotek cyfrowych i liczy już ponad 40 tego typu węzłów. Do inicjatywy, którą zapoczątkowało powstanie we wrześniu 2002 roku Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej, dołączyły ostatnio:

- Bałtycka Biblioteka Cyfrowa,
- Biblioteka Cyfrowa „Regionalia Ziemi Łódzkiej”,
- Radomska Biblioteka Cyfrowa,
- Cyfrowa Ziemia Sieradzka,
- Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania”,
- Bibliologiczna Biblioteka Cyfrowa,

- Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego,
- Biblioteka Cyfrowa Biblioteki Gdańskiej PAN,
- Publiczne Cyfrowe Archiwum Agnieszki Osieckiej,
- Biblioteka Cyfrowa Instytutów PAN.

Od wielu lat cyklicznie spotykamy się w Poznaniu (początkowo w formie warsztatowej) w gronie osób zainteresowanych rozwojem polskich bibliotek cyfrowych. Tegoroczna edycja konferencji PBC przebiegała pod dyktando współpracy z Europeaną, co podkreślały dodatkowo wystąpienia dwóch zaproszonych osób, które na co dzień zaangażowane są w to niezwykle ważne przedsięwzięcie europejskie. **Profesor Stefan Gradmann**, reprezentujący Uniwersytet Humboldt w Berlinie i zajmujący się semantyczną interoperacyjnością Europeany, przedstawił w referacie inauguracyjnym problematykę nowego modelu danych, który w przyszłości będzie wykorzystywany w Europeanie. Z kolei **Karin Heijink**, pełniąca w Fundacji European Digital Library stanowisko Business Development Director, zaprezentowała w ramach sesji specjalnej rozwój Europeany w kontekście włączenia zasobów z Polski.

Konferencja „Polskie Biblioteki Cyfrowe” pozwala na wymianę doświadczeń i zapoznanie się z najnowszymi technologiami i kierunkami rozwoju bibliotek cyfrowych. W niniejszej publikacji zebrano dorobek zaprezentowany podczas obrad przez autorów referatów. Na wstępie możecie się Państwo zapoznać ze stanem polskiej infrastruktury bibliotek cyfrowych i z zaprezentowanymi na tym tle możliwościami jej dalszego rozwoju. Artykuł opracowany przez **Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe** (C. Mazurek, M. Stroński, M. Werla, J. Węglarz) pt. „Możliwości i wyzwania dla polskiej infrastruktury bibliotek cyfrowych”, przedstawia potencjalne zastosowania bibliotek cyfrowych w aplikacjach multimedialnych, w telemedycynie, w edukacji i ochronie środowiska.

W kolejnym referacie przedstawiciele **Muzeum Narodowego w Warszawie** (P. Czyż, M. Romeyko-Hurko) przedstawiają doświadczenia i wnioski z pierwszego etapu budowy Muzeum Cyfrowego. W referacie zatytułowanym „dMUSEION: od bazy danych do muzeum cyfrowego” autorzy analizują specyficzne dla muzealnictwa aspekty budowy kolekcji cyfrowych, które stały się podstawą dla opracowania na bazie systemu dLibra nowego pakietu narzędziowego – dMuseion.

Następny blok referatów poświęcono prezentacji badań i analiz dotyczących użytkowników bibliotek cyfrowych. W referacie **Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie**, dotyczącym użytkowników Małopolskiej Biblioteki Cyfrowej (W. Kowalewski: Użytkownicy biblioteki cyfrowej w świetle analizy statystyk wyszukiwawczych MBC), zaprezentowano wyniki analizy w odniesieniu do zapytań wyszukiwawczych, jakie użytkownicy wprowadzali na stronach biblioteki cyfrowej. Nierzadko przyjmują one postać niekonwencjonalną, wręcz nawet kuriozalną.

Kolejny referat poświęcony zaprezentowaniu profilu czytelnika biblioteki cyfrowej, (J. Mazurek: Czytelnik, użytkownik, klient, odbiorca w bibliotece cyfrowej... czyli KTO?) prezentuje prace badawcze prowadzone przez autorkę reprezentującą **Bibliotekę Kórnicką PAN**, których celem jest zdefiniowanie wirtualnego odbiorcy oraz zrozumienie jego potrzeb czytelniczych. Osiągnięcie zamierzonego celu może prowadzić do aktywnego współtworzenia bibliotek cyfrowych przez niektóre środowiska ich użytkowników.

Trzeci w tej sesji referat prezentuje scenariusze związane z tworzeniem i wzbogacaniem treści z bibliotek cyfrowych przez ich użytkowników (A. Dudczak, T. Parkoła: Rola użytkowników w tworzeniu zasobów bibliotek cyfrowych). Scenariusze, zaproponowane przez przedstawicieli **PCSS** zilustrowano przykładami istniejących rozwiązań oraz aktualnie realizowanych projektów w Europie i na świecie, z uwzględnieniem przykładów działań jednostkowych oraz inicjatyw społecznych.

Blok referatów poświęcony kwestiom metadanych w bibliotekach cyfrowych rozpoczyna się prezentacją **PCSS** poświęconą omówieniu doświadczeń związanych z dostosowywaniem metadanych agregowanych z polskich bibliotek cyfrowych do wymagań określonych przez specyfikacje i wytyczne przygotowane przez twórców Europeany (A. Lewandowska, M. Werla: Przyłączanie zasobów polskich bibliotek cyfrowych do Europeany).

W kolejnym artykule przedstawiono prace **Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego** w zakresie opracowania polskojęzycznego tezaury dla szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego (A. Seidel-Grzebińska, K. Stanicka-Brzezicka: Wybrane problemy związane z tworzeniem tezaury dziedzictwa kulturowego, wspomagającego tworzenie i wykorzystanie baz danych). Prace te otwierają przed wszystkimi zainteresowanymi możliwość współpracy przy tworzeniu tezaury z wykorzystaniem narzędzi opracowanych specjalnie dla tego celu.

W referacie **Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie** oraz **Biblioteki Narodowej** (J. Potęga, A. Wróbel: The Dublin Core Metadata Element Set, Ver. 1.1 a potrzeby i oczekiwania bibliotekarzy cyfrowych – analiza przypadków) autorki prezentują wyniki analizy schematów metadanych stosowanych w polskich bibliotekach cyfrowych (przeszukiwalnych z poziomu Federacji Bibliotek Cyfrowych). Według autorek różnice w schematach opisu obiektów w polskich bibliotekach cyfrowych wynikają przede wszystkim z faktu udostępniania przez BC różnorodnych typów dokumentów: od książek, przez inkunabuły po czasopisma, fotografie, plakaty, do zasobów muzealnych, jak obrazy czy archiwalia.

Ostatni blok referatów, dotyczący organizacji bibliotek cyfrowych, rozpoczyna się referatem **Fundacji Nowoczesna Polska** poświęconym doświadczeniom przy budowie Szkolnej Biblioteki Internetowej „Wolne Lektury” (A. Sekuła: Wyzwania koncepcyjne i techniczne związane z publikacją książek z domeny publicznej).

Następnie, **Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej** prezentuje prace konsorcjum Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej (DBC) wraz z informacją na temat zasobów i użytkowników DBC oraz aspektów prawnych (R. Rohleder: Działania logistyczne koordynatora Konsorcjum DBC).

W ostatnim referacie, poświęconym długoterminowej archiwizacji, **Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego** prezentuje wyniki badań ankietowych w zakresie perspektywy wykorzystania usług długoterminowej archiwizacji w środowisku polskich bibliotek (A. Januszko-Szakiel: Długoterminowa archiwizacja zasobów cyfrowych w świadomości pracowników polskich bibliotek).

Druga konferencja Polskie Biblioteki Cyfrowe była powiązana z szóstą edycją warsztatów „Biblioteki Cyfrowe”. Warsztaty nastawione są na praktyczne aspekty tworzenia i rozwoju bibliotek cyfrowych w Polsce. W tym roku istotną ich częścią były wystąpienia związane z działaniem trzech zespołów roboczych powołanych we wrześniu 2009 roku przy Konsorcjum „Polskie Biblioteki Cyfrowe”: zespołu ds. praw, zespołu ds. metadanych i zespołu ds. synonimów.

Tegoroczna edycja konferencji PBC była inauguracją współpracy polskich bibliotek cyfrowych z Europejską Biblioteką Cyfrową Europeana. Poziom zaawansowania polskiej infrastruktury informatycznej nauki umożliwił sprawne zainicjowanie procesu łatwiejszego dotarcia do polskich zasobów cyfrowych (również polskiego dziedzictwa kulturowego) naukowcom w Europie i na całym świecie. Fakt ten, przy jednoczesnej wcześniejszej współpracy z europejską infrastrukturą badawczą, daje nowe możliwości dla rozwoju infrastruktury informatycznej nauki umożliwiające podjęcie wyzwań w zakresie e-Humanistyki.

CEZARY MAZUREK, MACIEJ STROIŃSKI, JAN WĘGLARZ

